

Von Arnim, Ludvig Achim — Brentano, Clemens, Des Knaben Wunderhorn. Eine Auswahl. Mit 24 Holzstichen von Gerhard Kurt Müller. Hrsg. Von Herman Strobach. Berlin, Verlag der Nation, 1974, 2. Aufl., 400 str.

Prva izdaja te prve večje zbirke nemških ljudskih pesmi je izšla v treh delih pred približno dvesto leti v Heidelbergu. Zbudila je pozornost v takratnih nemških literarnih krogih, splošno znana pa je postala šele po izidu cenene žepne izdaje Reclamove Universal-Bibliothek, 70 let pozneje. Doživela je več ponatisov — v celoti ali v izboru — in l. 1958 je E. Stockmann objavil v Berlinu še zbirko pripadajočih ljudskih melodij iz časa prve izdaje („Des Knaben Wunderhorn in den Weisen seiner Zeit“). Strobachova izdaja pomeni nov izbor iz zbirke in je prirejena po prvi objavi, z upoštevanjem sodobnih pravopisnih načel.

Spremna beseda na koncu knjige (str. 351–368) pojasnjuje nastanek dela in nagibe, ki so Arnima in Brentana privedli do izdaje pesmi. Prijatelja sta se z ljudsko pesmijo srečala 1802. leta na skupnem potovanju po Renu, se zanjo navdušila in so pod vplivom romantičnih stremeljenj svojega časa odločila pripraviti zbirko, ki bi bolje od Herderjeve približala občinstvu staro nemško ljudsko pesemsko izročilo, hkrati pa spodbudno vplivala na sodobnike. Znanstvene natančnosti jima ni bilo mar, saj je bilo raziskovanje ljudskih pesmi kot posebna znanost takrat komaj na začetku razvoja. V pesmih sta videla sredstvo, ki naj pripomore k nacionalni edinosti in zbuja domoljubna čustva (to je bil čas Napoleonovih vojsk!) Gradivo sta zbrala iz rokopisnih in tiskanih virov, toda komaj šestino pesmi pustila brez spremembe. Večinoma sta besedila predelavala, krajšala ali dopolnjevala in jim tako vtisnila pečat lastne pesniške osebnosti. Kot pravi Strobach (str. 363) je „Wunderhorn“ bolj odsev tedanjega romantičnega gledanja na ljudsko pesem kot pa resnična podoba pesemskega izročila. Zato je zbudil že pri sodobnikih tudi kritična mnenja.

Kljub vsemu ima zbirka še zmeraj svojo vrednost. Strobach je za svoj izbor vzel tiste pesmi, ki morejo biti privlačne tudi človeku našega časa, ob njih pa ohranil nekatere, ki so v zavesti beročega občinstva povezane s predstavo o „Wunderhornu“. Predgovor in vrstni red izdajatelj je ohranil, na koncu dodal opombe o virih (zasnovane na izsledkih najnovejših raziskovanj) in seznam začetkov pesmi.

Narodno stvaralaštvo — folklor, 13. zv. 49–52, Beograd 1974, 203 str.

Časopis, ki je glasilo zveze jugoslovanskih folkloristov, naj bi izhajalo četrtletno, v resnici pa je tako daleč od rednega izhajanja kot vse druge etnološke publikacije pri nas. Tudi vzroki bodo bržčas isti: težave z denarjem in s prispevki. Uredništvo skuša reševati položaj z združevanjem več števil v eno; pričujoča je recimo trojna, tako da bi mogli pričakovati za l. 1974 še eno. Zaradi zamude pri izhajanju trpi škodo tudi aktualnost časopisa, saj so bili npr. prvi trije članki (V. Čurića, Đ. Gavele in D. Nedeljkovića) napisani v zvezi z razstavo o V. St. Karadžiću, ki jo je Srb. akademija znanosti priredila l. 1972. Prispevek I. Zemcovskega iz Leningrada o splošno slovanskih sestavinah v ljudski glasbi balkanskih narodov pa je celo doslej neobjavljeni referat s kongresa SUFJ v Prizrenu l. 1967!

Vrsta člankov se nanaša na ljudsko pesem (npr. V. Jačkoski razpravlja o Goce Delčevu v makedonski ljudski pesmi, M. Zlatanović o vprašanju metričnih nepravilnosti v epskih pesmih. Đ. Hunjak o ponavljanju v epski ustvarjalnosti, O. Paur o motiviki v baladah.) O Jabolku kot simbolu v ljudskem pesništvu piše M. Maticki, o pogansko-krščanski simbiozi nekaterih mitičnih bitij v srbskem izročilu S. Zečević, o ljudskem napovedovanju vremena S. Orović, o novih vaških slavah v Makedoniji poroča J. Trifunovski, izvor „vrzinega kola“ pri južnih Slovanih pa raziskuje D. Dragoljović. Zvezek končujejo nekrologi, knjižna poročila in primeri ljudskih pesmi, nastalih v zadnjih letih.

Zemcovskij Izalij Josipovič, Melodika Kalendarnyh pesen. Leningrad, „Muzyka“, 1975, 224, S., mus.

Knjiga je razdeljena na več poglavij, ker obravnava razne zvrsti pesmi posebej glede na čas, v katerem se oglašajo. V pregovoru opozarja avtor, da je mogoče govoriti o „koledarskih“ pesmih

samo pri kmečkem prebivalstvu, ki so mu nekateri prazniki pomenili časovne mejnike. Glede na to, da pomenijo te pesmi staro izročilo, so tudi z glasbene plati arhaične. Ob navajanju raznih mnenj o upravičenosti termina „koledarski“, zagovarja avtor svojo uporabo, češ da ustreza stvarnosti. Hkrati obžaluje, da so bile te pesmi deležne manj pozornosti kot druge in je zato o njih manj podatkov in gradiva, kar otežkoča raziskovanje. Zelo zgovorna je razpredelnica, s katero pokaže, razdelitev leta na obdobje poljskih del in na zimsko, ko je mogoče samo delo v hiši in okrog nje. Znotraj vsakega obdobja pa so označeni prazniki, tako cerkveni kot ljudski, da je takoj videti, kateri sovpadajo in kateri se razhajajo. Uvodni del knjige se konča z razlago kratic, ki jih avtor uporablja pri glasbeni analizi in pozneje za označbo značilnosti pesmi.

Sledijo štiri večja poglavja, v katerih obravnava avtor pesmi zimskega obdobja, pomladanskega, pomladansko-poletnega ter pesmi ob poletnih in jesenskih opravilih. V vsakem poglavju govori posebej o značilnostih skupine npr. o kolednicah, pustnih, binkoštnih, žetvenih itd. Pri tem upošteva vlogo pesmi in glasbeno podobo, ne pa tudi besedila, ker bi to presegljo okvir dela.

V sklepnih besedi je poudarjeno, da je cikličnost koledarskih pesmi raziskana dialektično, torej ne kot preprosto zaporedje praznikov, ki se ponavljajo, marveč z vidika nasprotij (npr. zima je nasprotje poletja, pomlad nasprotje jeseni in zime itd.). Koledarske pesmi se razlikujejo glede na čas, v katerem jih ljudje pojo in na vlogo, ki jo imajo. Po prvem vidiku jih razdelimo na zimске, spomladanske itd., po drugem pa na zaklinjanja, pozdrave, prošnje itd. Zanimiva je ugotovitev, da imajo po glasbeni strani marsikaj skupnega s svatovskimi.

Kretzenbacher Leopold, Südost-Überlieferungen zum Apokryphen „Traum Mariens“. Bay. Akad. d. Wiss., Phil.-hist. Klasse, Sitzungsberichte, Jg. 1975, Heft 1., München 1975, 170 str., ilustr.

Pri svojem široko in globoko zasnovanem delu, ki gre preko ozkih etnoloških okvirov in posega tudi v kulturno zgodovino, se prof. Kretzenbacher zmeraj znova vrača k ikonografskim problemom. Tokrat obravnava „Marijine sanje“ kot zgled, kako se neka apokrifna snov, ki jo je mogoče zasledovati v likovnih upodobitvah, v pisanem in ustnem izročilu, razširja in učinkuje na nekem geografskem območju, od koder doslej o njej ni bilo podatkov, čeprav je sicer znana po Evropi. Naslov „Marijine sanje“ se uporablja za poimenovanje cele vrste vsebinsko različnih apokrifov, avtor pa je izbral tistega, ki govori, kako je Marija sanjala o Kristusovem trpljenju. Snov je bila že večkrat obravnavana, ne da bi bilo upoštevano izročilo balkanskih narodov. Prav to pa je predmet Kretzenbacherjeve razprave.

Za izhodišče mu je rokopis, ki ga je našel poleti 1971 v srbskem samostanu Hilandar na gori Atos in je kopija, nastala v 19. stol. po izvorniku iz 15.–17. stol. Po natančni analizi in primerjavi srbskega besedila z variantami pri vzhodnih Slovanih, primerja bolgarsko izročilo, upoštevajoč zlasti motiv drevesa, rastočega iz osrčja speče Marije. Pri obravnavi srbskih in makedonskih primerov je posebej zanimiva ugotovitev, da apokrif še danes ni izgubil privlačnosti, kot dokazujejo najnovejši ponatisi na lističih, podobnih pesemskim letakom in jih je dobiti napredaj pri nekaterih cerkvah, krožijo pa tudi med zdomci v Nemčiji. Avtor navaja tiske iz l. 1973 in 1974. V hrvaškem izročilu obstajajo drugi podobni apokrifi, medtem ko so primeri „Marijinih sanj“ prav izjemni. Eno poglavje je avtor posvetil slovenskim variantam in nazadnje pritegnil v obravnavo še novogrške in romunske, kjer je prav tako še zmeraj dobiti prozne apokrifne tekste, natisnjene v obliki letakov. Za konec je opis bavarske božje poti z milostno podobo „Maria Traum“. Kapelica je iz 17. stol., torej iz časa, ko je bilo nemško apokrifno besedilo o Marijinih sanjah prvič objavljeno. V strokovni literaturi doslej ni bila znana. Knjigo končujejo seznamei faksimilov nekaterih obravnavanih tekstov in literarnih upodobitev teme, ter stvarno in osebno kazalo.

Avtor se pri obravnavi snovi ni omejil samo na vsebinsko primerjavo, marveč tudi tokrat razgrnil pred bralcem pravo bogastvo dokumentov, pričevanj, podatkov in podrobnosti, ki so skupaj prepričljiv dokaz o trdoživosti apokrifov in odpirajo pogled v sicer malo znane strani ljudske miselnosti v preteklosti in sedanjosti.